

Grzegorz Czapski,
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Kierownik naukowy - Dr hab. **Henryk Wyrębek**, prof. UPH
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

ROZWÓJ SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO NA PRZYKŁADZIE MIASTA BIAŁA PODLASKA

Obecnie w Polsce funkcjonuje trójstopniowy podział administracji samorządowej dzielący na gminy, powiaty i województwa. Na przestrzeni lat struktura administracji samorządowej podlegała wielu przemianom. Współczesna struktura samorządu ukształtowała się w 1999 roku i obowiązuje do dzisiaj.

Na przestrzenie ostatnich lat można zauważyć znaczący rozwój wielu samorządów. Duże znaczenie miało przystąpienie Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004. Z wejścia naszego państwa do UE skorzystało wiele samorządów. Dzięki pozyskanym środkom z różnych programów z roku na rok zauważalne były zmiany w naszej małej ojczyźnie. To właśnie środki zewnętrzne pozyskane z Unii Europejskiej umożliwiły budowę między innymi nowych dróg, chodników, boisk czy też sieci wodnokanalizacyjnych. Przekazane środki pomogły również w powstaniu nowych miejsc pracy.

Samorząd (z języka niemieckiego Selbstverwaltung) określanie lokalnej administracji publicznej, która była niesprawowana bezpośrednio przez strukturę rządową¹. Samorząd, więc oznacza przekazanie przez administrację publiczną uprawnie do załatwiania spraw reprezentowanej grupy społecznej. Przedmiotem działalności samorządu są sprawy publiczne, zaś podmiotem jest dana wspólnota i sprawowanie zarządu nad ich sprawami przez władze.

Samorząd terytorialny pod względem administracyjnym rozumiany jest, jako forma organizacji społeczności lokalnej (gmina, powiat) albo regionalnej (województwo), jednocześnie będąc częścią administracji publicznej. Na podstawie obowiązujących przepisów mieszkańcy tych społeczności tworzą wspólnotę samorządową. To właśnie ci mieszkańcy decydują o wykonaniu zadań administracyjnych samodzielnie oraz w ustawowym zakresie. Szczególnym uprawnieniem samorządów terytorialny jest możliwość stanowienia prawa miejscowego.

Rozwój samorządu terytorialnego w Polsce ma bardzo długą tradycję. Po rozbiorach Polski struktura samorządów lokalnych została podporządkowana funkcjonującym w danych państwach zaborczych². Wówczas w Polsce obowiązywały nie jednolite przepisy związane z zasadami funkcjonowania samorządów. Zaborze pruskim samorząd istniał na przykład na trzech szczeblach:

- gminnym,
- powiatowym,
- wojewódzkim.

Miasto Biała Podlaska

Dzieje Białej Podlaskiej zaczynają się już za czasów średniowiecza. Pierwsze informacje odnośnie Białej Podlaskiej pojawiły się już w 1428. Na początku wieku XVI dobra bialskie przejął

¹ A. Antoszewski, R. Herbut, *Leksykon politologii*, wyd. Atla 2, Warszawa 2002 r., s. 397.

² B. Suchodolski, *Zarys historii administracji samorządowej w Polsce*, [w:] Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie. Nr 23 (96), 2013, wyd. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2013 r., s. 184.

marszałek litewski Jerzy Iwanowicz Illinicz. To właśnie on w latach 1522-1525 zbudował pierwszy drewniany kościół w tej osadzie, a następnie nadał tej osadzie prawa miejskie.

W roku 1594 Mikołaj Radziwiłł po przejęciu części Białej stał się właścicielem całego miasta oraz dworu. Od tego czasu zaczęto nazywać Białą Książęcą. Za czasów rządów Radziwiłłów Biała przeżyła swój dynamiczny rozwój. Powstały wówczas między innymi:

- Akademia Bialska,
- Kościół św. Anny,
- Obronny zamek,
- Pierwszy szpital miejski.

Lata potopu szwedzkiego były łagodne dla miasta. Ciężkie czasy wojny dotarły w maju 1657 roku razem z kozakami z armii siedmiogrodzkiej Jerzego II Rakoczego. Potem bialski zamek odwiedził sam król szwedzki Karol X Gustaw. Za czasów jego pobytu często były spotykane rabunki na terenie całego miasta. Następnie w styczniu 1660 roku po ataku oddziałów rosyjskiego kniazia Iwana Andrejewicza Chowańskiego miasto zostało zniszczone a potem spalone.

Odbudową Białej zajęła się żona Michała Kazimierza Radziwiłła - Katarzyna z Sobieskich. To właśnie ona pomogła w odnowieniu kościoła parafialnego, zbudowaniu kościoła pod wezwaniem Anielskiej Marii, pomagała również materialnie Akademii Bialskiej. W latach 70tych XVII wieku Michał Kazimierz Radziwiłł mimo braku zainteresowania miastem nadał prawa magdeburskie i herb.

Po kolejnych zniszczeniach miasta w 1720 Anna z Sanguszków Radziwiłłowa zajęła się odbudową miasta po upadku. Zaczynając od budowy zamku w Białej, pałacu w Roskoszy oraz letniej rezydencji na przedmieściach w okolicy Sławacinka i dworu myśliwego w Puszczy Bialskiej.

W 1794 roku zaczęła trwająca 124 letnia okupacja Białej przez wojska rosyjskie oraz austriackie. Koniec drugiej dekady XIX wieku dał możliwość ożywienia życia gospodarczego miasta. Pomogła temu budowa Traktu Brzeskiego (drogi Warszawa-Brześć).

Działania mieszkańców miasta podczas powstania listopadowego oraz styczniowego w konsekwencje spowodowały liczne represje ze stron władz carskich poprzez: rekwirowanie majątku powstańców, wprowadzono do szkół język rosyjski, jako obowiązkowy, zamknięto zakon Reformatorów i Bazylianów a zamek zamieniono na więzienie.

Początek XX wieku przyniósł wiele zmian dla miasta między innymi miasto wraz z całym powiatem znalazło się w granicach nowej jednostki administracyjnej Cesarstwa Rosyjskiego. W sierpniu 1915 roku do miasta weszły oddziały armii austriackiej oraz żołnierze Legionów Polskich. W rezultacie porozumienia cesarza niemieckiego i austriackiego, władze na Podlasiu miały sprawować Niemcy. W wyniku tego pozwolono na wolne odradzanie się polskości: powstanie polskich szkół i polskich organów samorządowych. W grudniu 1918 roku po wejściu wojska polskiego mieszkańcy odzyskali niepodległość i miasto stało się miastem powiatowym w województwie lubelskim.

1 września 1939 roku rozpoczęła się II wojna światowa, która również dotknęła miasto, niemieckie samoloty zaczęły wówczas bombardowanie miasta. W drugiej połowie września rozpoczęła się okupacja sowiecka, a później w październiku hitlerowska. W lipcu 1944 roku zaczął się odwrót wojsk z terenu miasta. Wycofujące się wojska niemieckie dokonały zniszczeń na spotkanych po drodze budynkach takich jak:

- Budynki szkolne,
- Elektrownia miejska,
- Fabrykę samolotów,

- Kościoły, które podczas wojny pełniły funkcje magazynów,
- Rzeźnie,
- Studnie publiczna.

Po ciężkich latach dla miasta zaczęto odbudowywać miasto. Zaczęto rozwijać handel, powstawały przedsiębiorstwa i nowe osiedla mieszkaniowe, zaczęło rozwijać służbę zdrowia, oświatę oraz kulturę. W wyniku tego w 1975 roku Biała Podlaska została stolicą województwa białkopodlaskiego, co w konsekwencji pozwoliło na jeszcze większy rozwój miasta³. Wówczas to województwo zajmowało powierzchnię około 5348 km² dzieląc się na 40 gmin, w tym 4 były miejskie, 2 miejsko-wiejskie a 34 wiejskie. Liczba ludności województwa białkopodlaskiego w 1975 roku stanowiło 280 400 osób a w 1998 roku 309 200 osób⁴. W wyniku reformy administracyjnej w 1998 roku, od 1 stycznia 1999 roku zlikwidowane zostało województwo białkopodlaskie a Biała Podlaska uzyskała status powiatu grodzkiego⁵. Obecnie miasto znane jest z Akademii Wychowania Fizycznego i Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej⁶.

Ankiety zostały przeprowadzone na podstawie kwestionariuszy osobowych umieszczonych na stronie ankieta www.ankieta.pl oraz w formie papierowej. Ankiety były skierowane do mieszkańców miasta Biała Podlaska, którzy mogli wziąć udział w badaniach. Były one anonimowa oraz dobrowolna, a zawarte w nich odpowiedzi zostały wykorzystane w celach naukowych do opracowania wyników badań do pracy magisterskich.

Ankieta była dostępna przez dwa miesiące od 1 lutego do 31 marca 2018 roku. W wypełnieniu ich wzięło udział 100 osób. Kwestionariusz ankiety zawierał 28 pytań, które podzielone zostały na dwie części. Przedmiotem przeprowadzonych badań było poznanie opinii na temat działalności samorządu miasta oraz jego rozwoju.

Niniejsza ankieta miała na celu przedstawienie rozwoju samorządu terytorialnego Białej Podlaskiej. Na podstawie wyników badań może stwierdzić, że w Białej Podlaskiej znaczącym problemem miasta może być sytuacja na rynku pracy oraz że mieszkańcy wybranych miast nie podejmują w ogóle lub w małym stopniu inicjatywy na rzecz swoich miast. W hipotezie założono, że najbardziej znaczącym problemem miasta Biała Podlaska może być sytuacja na rynku pracy. Badanie potwierdziło to założenie, bo 69% bardzo źle ocenia sytuację na rynku pracy w danym mieście a 21% źle. Tylko 10% oceniło tę sytuację dobrze. W związku, z czym zauważalnym problemem danego miasta jest bezrobocie wśród jego mieszkańców. Potwierdzają to również statystyki Powiatowego Urzędu Pracy w Białej Podlaskiej, ponieważ bezrobocie wśród mieszkańców miasta Biała Podlaska wynosiło na koniec marca 2018 r. 10,9 %. Gdy w województwie lubelskim stopa bezrobocia wynosiła 8,7 %, a w kraju tylko 6,6%⁷.

Potwierdziła się także druga hipoteza postawiona na wstępie pracy, że mieszkańcy miasta nie podejmują w ogóle lub w małym stopniu inicjatywy na rzecz swojego miasta. Na przykładzie badanego miast okazało się, że 100% mieszkańców Białej Podlaskiej nie podejmuje żadnych inicjatyw na rzecz swojego miasta.

³ A. Chomicz, *Biała Podlaska : XX-lecie samorządu terytorialnego : 1990-2010*, wyd. Urząd Miasta Biała Podlaska, Biała Podlaska 2010 r., s. 8-11.

⁴ T. Łazowski, *XX lat (1990-2010) odrodzonych samorządów ziemi bialskiej*, wyd. MERITUM Bożena Zimmermann, Biała Podlaska 2010 r., s. 7, 35.

⁵ A. Chomicz, *Biała Podlaska : XX-lecie samorządu terytorialnego : 1990-2010*, wyd. Urząd Miasta Biała Podlaska, Biała Podlaska 2010 r., s. 8-11.

⁶ www.staszic.kylos.pl/historia/biala-krotki-rys-historyczny.html (10.04.2018r.)

⁷ www.pupbialapodlaska.pl(15.04.2018 r.)

Duże znaczenie w rozwoju lokalnych samorządów badanych miast miały pozyskane fundusze z Unii Europejskiej. To właśnie te środki pozyskane z różnych programów pomogły w podejściu kosztownych inwestycji. Bez danych środków samorzady same nie podołałyby same finansowo.

Administracja samorządowa na szczeblu gminnym z racji, że jest ma najniższy w hierarchii ma najczęstszy kontakt z mieszkańcami. To właśnie tu załatwiają swoje sprawy związane z codziennym funkcjonowaniem. Dlatego też zauważalne są ułatwienia ze strony urzędów. Jednym z tych ułatwień jest Biuletynu Informacji Publicznej danych Urzędów Miasta. To często na stronie BIP-u można znaleźć niezbędne informacje odnośnie sposobu załatwienia danej sprawy. Kolejnym ułatwieniem jest możliwość załatwiania spraw urzędowych przez internet na ePUAP-Elektronicznej Platformie Usług Administracji Publicznej. Za pośrednictwem ePUAP można załatwić wiele spraw w różnych urzędach bez wychodzenia z domu przy pomocy komputera z dostępem do internetu, w wybranym przez siebie czasie oraz w dowolnym miejscu na świecie

Bibliografia:

1. A. Antoszewski, R. Herbut, *Leksykon politologii*, wyd. Atla 2, Warszawa 2002 r.
2. A. Chomicz, *Biała Podlaska : XX-lecie samorządu terytorialnego : 1990-2010*, wyd. Urząd Miasta Biała Podlaska, Biała Podlaska 2010 r.
3. T. Łazowski, *XX lat (1990-2010) odrodzonych samorządów ziemi bialskiej*, wyd. MERITUM Bożena Zimmermann, Biała Podlaska 2010 r.
4. B. Suchodolski, *Zarys historii administracji samorządowej w Polsce*, [w:] *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie. Nr 23 (96)*, 2013, wyd. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2013 r.
5. www.pupbialapodlaska.pl(15.04.2018 r.)
6. www.staszic.kylos.pl/historia/biala-krotki-rys-historyczny.html (10.04.2018r.)